



Я. Бояджиев, Ст. Терзийска-Игнатова (ред.) **Златното пето хилядолетие. Тракия и съседните райони през каменно-медната епоха. Доклади от международния симпозиум в Пазарджик, Юндола, 26-30.10.2009 г. София, НАИМ-БАН, 2011. ISBN 978-954-9472-09-7.**

*Y. Boyadzhiev, St. Terzijska-Ignatova (eds.). The Golden Fifth Millennium. Thrace and Its Neighbour Areas in the Chalcolithic. Proceedings of the International Symposium in Pazardzhik, Yundola, 26-30.10.2009. Sofia, NIAM-BAS, 2011. ISBN 978-954-9472-09-7.*

Международният симпозиум **„Златното пето хилядолетие. Тракия и съседните райони през каменно-медната епоха“**, проведен през 2009 г. благодарение на финансовата подкрепа на Община Пазарджик и НАИМ–БАН, бе посветен на 70-годишнината от първите разкопки на селищна могила Юнаците. Подновените преди 35 г. проучвания на този емблематичен за праисторията на Балканите и Югоизточна Европа обект обогати европейската праистория с много нови научни факти за живота на древните обитатели на българските земи. Успешното осъществяване на разкопките през последните десет години (2002-2011 г.) е резултат на сътрудничеството между Националния археологически институт с музей при БАН, National Hellenic Research Foundation – Атина и Община Пазарджик – Регионален исторически музей. Благодарим на нашите сътрудници и колеги, на всички институции и частни лица, които в един или друг момент помагаша за осъществяването на проучванията.

*От редакторите*

The International Symposium of **The Golden Fifth Millennium. Thrace and its Neighbor Areas in the Chalcolithic** took place in 2009 thanks to the financial support of Pazardzhik Municipality and the National Institute of Archaeology and Museum – Bulgarian Academy of Sciences. It was dedicated to the 70ieth anniversary of the initial archaeological excavations of Yunatsite Tell. The research of this site, emblematic for the Prehistory of the Balkans and the Southeastern Europe, was restored 35 years ago to enrich the European Prehistory with a lot of new facts describing the life of the ancient inhabitants of the today’s Bulgarian territories. The successful excavations in the course of the last decade (2002 – 2011) come as a result of the team-work of the National Institute of Archaeology and Museum – BAS, National Hellenic research Foundation – Athens and Pazardzhik Municipality – Regional Museum of History. We do express gratitude to all our collaborators and colleagues, and to all institutions and private persons who have lent a helping hand to the research.

*The Editors*

## **Съдържание** **Contents**

Величка Мацанова. История на проучването на селищна могила Юнаците, Пазарджишко Velichka Mazanova. Erforschungsgeschichte der Tellsiedlung Yunatzite, Pasardzikregion	9
Явор Бояджиев, Йоанис Асланнис, Стоилка Терзийска-Игнатова, Величка Мацанова. Юнаците: Българо–гръцки изследователски проект. 2002-2008 г. Yavor Boyadzhiev, Ioannis Aslanis, Stoilka Terzijska-Ignatova, Velichka Mazanova. Yunatsite: Ein Bulgarisch-Griechisches Grabungsprojekt. Die Jahre 2002-2008	21
Вера Балабина, Татяна Мишина. Относно унищожаването на последното енеолитно селище на селищна могила Юнаците Vera Balabina, Tatyana Mishina. Considering the Destruction of the Latest Eneolithic Village at Tell Yunatsite	39
Стив Цойнер. Тъмната страна на халколита. Данни за война от селищна могила Юнаците? Антропологически поглед Steve Zäuner. The Dark Side of the Chalcolithic. Evidence for Warfare at Tell Yunatsite? An anthropological approach	49
Цони Цонев. Селищната могила Юнаците: между човешките жертвоприношения и изграждането на първия разделителен ров Tsoni Tsonev. The Yunatsite Tell: Between Human Sacrifice and Construction on the First Ditch	57

Росица Миткова. Находки от селищна могила Юнаците във фонда на Регионален археологически музей – Пловдив Rositza Mitkova. Artefacts from the Yunatzite tell in the Fund of the Regional Archaeological Museum – Plovdiv	67
Владимир Славчев, Явор Бояджиев. Стратиграфия на Варненския халколитен некропол Vladimir Slavchev, Yavor Boyadzhiev. Stratigraphy of the Varna Chalcolithic Cemetery	73
Бисерка Гайдарска. А сега накъде? Абсолютни дати от Варненския халколитен некропол Bisserka Gaydarska. Whither prehistory – New AMS Dates from Varna?	93
Мирослав Класнаков. Ранно и среднохалколитни антропоморфни съдове-хранилища от българското черноморско крайбрежие Miroslav Klasnakov. Early and Middle Chalcolithic Anthropomorphic Storage Vessels from the Bulgarian Black Sea Coast	107
Агате Рейнгрубер, Свен Хансен, Меда Тодераш. Бързото формиране на селищна могила – Пиетреле близо до Долния Дунав през 5 хил. пр. Хр. Agathe Reingruber, Svend Hansen, Meda Toderaş. The Fast Formation of a Tell: Pietrele near the Lower Danube River in the 5 <sup>th</sup> Millennium BC	117
Радян-Ромус Андрееску, Каталин Лазар, Теодор Игнат, Катя Молдовяну. Животът и смъртта на брега на езерото. Енеолитно селище и некропол от Султана Малу-Рошу Radian-Romus Andreescu, Cătălin Lazăr, Theodor Ignat, Katia Moldoveanu. The Eneolithic Settlement and Necropolis of Sultana-Malu Roşu (Southern Romania)	131
Димитър Чернаков, Лазар Нинов. Ритуална яма от късния халколит (?), открита в селищна могила Кошарна, Русенска област Dimitar Chernakov, Lazar Ninov. Ritual Pit from the Late Chalcolithic(?) discovered at Kosharna Tell, Rousse District	145
Светлана Венелинова. Дървено-глинени съоръжения от халколитната селищна могила при с. Иваново, Шуменско Svetlana Venelinova. Wood-Clay Constructions from the Chalcolithic Tell near the Village of Ivanovo, District Shumen	157
Георги Ганецовски. Селище и светилище от края на каменно–медната епоха в местността Калето, град Мездра Georgi Ganetsovski. Settlement and a Sanctuary from the End of the Stone-Copper Age in the Place of Kaleto, the City of Mezdra	169
Виктория Петрова. Селищна могила Караново, Новозагорско. Последният къснохалколитен хоризонт	

Viktoria Petrova. Karanovo Tell, Nova Zagora Region. The Final Late Chalcolithic Horizon	181
Паскал Дарк, Хайдо Кокули-Хризантаки, Димитра Маламиду, Рене Треул, Зои Цирцони. Халколитната епоха в Дикили Таш (Източна Македония, Гърция) Paskal Darcque , Haido Koukouli -Chryssanthaki , Dimitra Malamidou, Rene Treuil, Zoi Tsirtsoni. The Chalcolithic Period at Dikili Tash (Eastern Macedonia, Greece)	191
Малгожата Гребска-Кулова, Илија Кулов. Културното развитие в долината на Места през V хил. пр. Хр. Malgorzata Grębska-Kulov, Ilija Kulov. Cultural Development in the Mesta River Valley during the 5 <sup>th</sup> mill. BC	203
Ирена Колиштркоска Настева. За някои индоевропейски елементи през късния енеолит в Република Македония Irena Kolištrkoska Nasteva. Some Indo-European Elements in the Late Eneolithic in Republic of Macedonia	215
Илинка Атанасова. Антропоморфна култова пластика от енеолитното светилище до село Спанчево, област Кочани Ilinka Atanasova. Anthropomorphic Cult Plastic from Eneolithic Sanctuary near Village Spančevo, Kočani	225
Веселина Вандова. Зооморфни пластични изображения от къснохалколитното селище в Кюстендил Vesselina Vandova. Zoomorphic Plastic Images from the Late Chalcolithic Settlement in Kyustendil	239
Татяна Русева. Приемственост в развитието на къснееолитните и халколитни накити Tatyana Ruseva. Die Kontinuität in der Entwicklung der Spätneolithischen und Chalkolithischen Schmuck (auf Gegenstände in Bezirk Nova Zagora)	249
Стефан Чохаджиев. За някои „любими“ цветове в праисторията Stefan Chohadzhiev. About Some 'Favorite' Colors in Prehistory (According to Some Evidences from Yantra River Basin)	255
Александър Чохаджиев. „Хотнишката Арахна“. Един разказ от тежест за стан Alexander Chohadzhiev. The 'Arachne' of Hotnica. A Story in a Loom-Weight	263
Венцислав Гергов. Керамични тарамбуки от праисторическото селище Телиш-Редутите Ventsislav Gergov. Ceramic Drums from the Prehistoric Settlement of Telish-Redutite Site	269
Мария Гурова. Халколитните кремъчни ансамбли в перспективата на регионалните им различия/сходства Maria Gurova. Chalcolithic Flint Assemblages: Trajectory to Regional Diversity/Similarity	275

Наталия Скакун, Боряна Матева. Типологически и функционален анализ на кремъчен ансамбъл от жилище №17 на триполското селище Бодаки, западна Украйна Nataliya Skakun, Boryana Mateva. Typology and Use-Wear Analysis of Flint Artefacts Collection of House № 17 from Tripolyan Settlement Bodaki, Western Ukraine	287
Цветана Попова. Растителност и стопанска дейност в източни Родопи Tsvetana Popova. Vegetation and Economy in the Chalcolithic. New Archaeobotanical Data from the Eastern Rhodopes	295
Ана Радунчева. Праисторически скални свещени места по склоновете на Средна гора Ana Raduncheva. Prehistoric sacred sites at the slopes of Sredna Gora Mountain	301
Милорад Стоич. Маскара, обект Бедем. Принос към изследването на културна група Остриковац и на чашите с две дръжки Milorad Stojić. Maskare, Bedem Site. Contribution to the Research of Foundations of Cultures: of Ostrikovac and Two-Handled Beakers	315
Лазар Нинов. Фауната като част от обкръжаващата среда на праисторическата селищна могила Юнаците Lazar Ninov. Fauna as a part of prehistoric environment of the Yunatsite Tell	329